

Mənə qardaş deyən dilinə qurban!..

Süleyman Rüstəm

*Sən çıxdın qarşıma duzla, çörəklə,
Bağından dördüyn güllə, çiçəklə,
İkiyə bölünmüş saf bir ürəklə,
Təbrizim, Təbrizim, aman Təbrizim,
Yox olsun başından duman, Təbrizim!*

*Nə qəşəngdir yol boyunca söyüdlər,
Söyüdlərin kölgəsində igidlər,
Babalardan dənizəyirlər öyüdlər,
Coşub damarlarda qanı, Təbrizim,
Yoxdur bu mərdlərin sanı, Təbrizim!*

*Heydərbaba, göylər bütün dumandı,
Günlərimiz bir-birindən yamandı,
Bir-birindən ayrılmayın amandı!
Yaxşılığı əlimizdən alıblar,
Yaxşı bizi yaman günə salıblar.*

Bu, adı misralar deyil, çünki oxuyub üstündən sakit keçə bilmirsən. İkiyə parçalanmış Azərbaycanın böyük faciəsi haqqında şair naləsidir! Ustad Şəhriyarın Azərbaycan dərvidir. On illər boyu doğma yerlərdən, əziz adamlarından ayrı düşmüş Şəhriyarın Vətənlə bağlı ürəyinin başında gəzdirdiyi, düşünüb-daşındığı mətləbləri anlatmaq üçün axar-baxarlı, zəngin, doğma Azərbaycan dilinin özünəməxsus orijinal ahəngi olan cənub dialektində yazdığı "Heydərbabaya salam" poeması Güney, milli həyatımız, məişətimiz, psixologiyamız haqqında şairanə bir ensiklopediyadır.

Heydərbabaya bu qədər canlılıq verən şair əsərini nə üçün məhz dağa müraciətlə yazmasının səbəbini belə izah etmişdi: "Dağ göylərə yaxındır. O, təbiətin şah əsərlərindən biridir. Dağ tarixin əbədi olaraq görünən açıq gözüdür. O, vətəndə baş verən hadisələri seyr edərək öz sinə dəftərinə yazır. Şairin göylərə qalxan nalələrini əks etdirib bütün yer üzünə yayaraq hamının qulağına çatdırmağı təkca o bacarır".

Gözəl şərhdir. Bəli, ustad dərdini dağa söyləmişdi. Söyləmişdi ki, ağızından yellər alıb dağlara, dağlar da Uca Tanrıya çatdırırsın...

Bir xalqın gələcəyinə inam duyğusunun yüksək poetik ifadəsidir şairin misraları. Heydərbaba dağının timsalında bütün Azərbaycanı ümumiləşdirən şair xalqın öz səcəti sədəqə şəklində yox, mürtəcə qüvvələrə (qurdllara) qarşı igid oğullarının mübarizəsi sayəsində əldə edəcəyinə inanır, o gözəl əyyamı qəlbinin ən dərin guşəsin-

dən gələn böyük səmimiyyət duyğusu ilə tərənnüm edir: "Gədəklərdə qurdları tut, boğğınən, Qoy quzular ayın-sayın otlasın..."

İkinci Dünya savaşında sovet qoşunları alman faşistlərinin İrandakı yuvasını dağıtsa da, Rza şah ölkəni tərk edib ingilis ağalarının məsləhətilə Afrikaya getsə, onun diktaturası süqut etsə də, nə İranda, nə də Cənubi Azərbaycanda vəziyyət dəyişməmişdi. Çünki bir diktatorun yerinə başqa bir diktator, oğlu Məhəmmədza keçmişdi. Yenə Azərbaycan müstəmləkə halında idi. Güney Azərbaycanda ana dili qadağan olunmuşdu. Əgər kəndlər və bazarlar olmasaydı, Azərbaycan dilinin məhv olub aradan getmək qorxusu var idi. Ancaq təkca bazar, ticarət Azərbaycan dilini, xüsusən elmi və bədii dili mühafizə və inkişaf etdirir bilməzdi. Bunun üçün məktəb və mətbuat lazım idi...

O zaman Quzeyin qabaqcıl ziyalılarının tərkibində Təbrizə gələn şair Süleyman Rüstəm Güneydə Azərbaycan dilinin İranın rəsmi dövlət idarələrində qadağan olunmasını böyük ürəkağrısı ilə qarşılamış: "Mən sənin dilinə dəymirəm, cəllad, Gəl sən də bu ana dilinə dəymə", - deyə etirazını bildirmişdi. Qardaş deyib, ağır günündə köməyinə gəlmişdi yad əllərin əkdüyü toxumların cücərib boy atdığına görə şair öz doğma, qan qardaşlarına müraciətlə 1941-ci ildə "Təbrizim" şeirini yazmışdı.

Vətən həsrətilə dərdləri başdan aşan soydaşlarımızın tələşəndən, əzablı, cəfalı günlərindən söz açır, bir millətin ayrılıq simvoluna çevrilmiş Arzın sularında həsrətin, nisgilin axdığından danışırdı:

*Nədir o mənalı dərin baxışlar?
Nədir gözlərindən yağan yağışlar?
Nədir qəlbindəki payızlar, qışlar?*

*Yetim tək boynunu burma, Təbrizim!
Məlul-məlul baxıb durma, Təbrizim!*

Şair ağalar və qullar dünyasındakı təzadları, ulu Yaradanın heç bir fərq, ayrı-seçkilik salmadan, bərabər xəlf etdiyi insanların maddi durumundakı, yaşayışındakı kəskin fərqlərə etiraz edir, soydaşlarımızın haqlarının tapdandığını, dillərinin əllərindən alındığını ürəkağrısı ilə qələmə alır, dərdinə şərik olmağa çalışır:

*Qoymaram yaqları girsin qoynuna,
İzin ver qolumu salım boynuna!
Sənin bayramına, sənin toyuna
Dili bir, qanı bir qardaşın gəlib,
Dərdinə aşına sirdaşın gəlib.*

Sanki iki doğma qardaşın, ata-balanın uzun ayrılıqdan sonra görüşünü əks etdirən şair Təbrizlə görüşməsinə ikiyə bölünmüş Azərbaycanın bir-birinə qovuşması kimi qələmə alıb. Elə buna görə də şeir olduqca təsirli və emosional səslənir, oxuduqca zərif, kövrək duyğular oyadır. Şeir bu günümüzlə də səsləşir, aktualdır. İndinin özündə belə "Quran"a, Allaha, imamlara yalan andlar içən, ürəklərində saxta andlar, ciblərində minlərlə yalan-palan, çiyinlərində isə bu yalanların günahlarını gəzdirən bəzi dindarlar, molla rejimi xalqların haqqını hələ də tapdalamaqdadır.

Süleyman Rüstəm sanki İranın, Cənubi Azərbaycanın bugünkü durumunu qələmə almışdı bu şeirində:

*Bülbül zar-zar ağlar çəməndən ayrı,
İnsan deyib gülməz Vətəndən ayrı,
Can necə yaşasın bədənədən ayrı?
Aç öz ürəyini danış, Təbrizim!
Olum dərdlərinlə tanış, Təbrizim!*

Şair İrana ayaq basdığı andan Təbrizi görmək istəyə də, ilk olaraq ən qədim mədəniyyət mərkəzi olan Ərdəbil şəhərinə getmiş, Səfəvilər döv-

lətinin paytaxtı şairi böyük məhəbbətlə qarşılamışdı. Böyük Azərbaycan hökmdarı, əvəzsiz sərkərdə, gözəl şeirlər müəllifi Şah İsmayıl Xətəinin qəbrini ziyarət etmiş, buraya, onu görməyə gələn insanlar qarşısında nitq söyləmişdi: "Əziz qardaşlarım, mən neçə illərdir ki, Arzın o sahilində sizi görmək, sizə can qardaşım, qan qardaşım deyib bağrıma basmaq arzusu ilə yaşayırdım. Şükür, arzuma çatdım. Şahların və çarların əkdüyü ayrılıq toxumu indi daha aradan getdi. İmkan verməyin vahid Vətənimiz bir daha ikiyə bölünsün, yenidən tikanlı məfillər qardaş qardaşdan ayırsın, bizim şah babamız, şair babamız hər zaman qılıncı və ondan da kəsərlə olan şeirləri ilə xalqımızın azadlığı, Vətənimizin bütövlüyü üçün vuruşub. Biz belə qəhrəmanın nəvələri-nəticələri gərək bunu heç vaxt yaddan çıxarmayaq".

*Sən çıxdın qarşıma duzla, çörəklə,
Bağından dördüyn güllə, çiçəklə,
İkiyə bölünmüş saf bir ürəklə
Təbrizim, Təbrizim, gözəl Təbrizim,
Yox olsun başından duman Təbrizim!*

O, bir tərəfdən gözəl Təbrizlə görüşünün sevincini yaşayır, həsrətində olduğu güllərin, çiçəklərin ətrini qoxlayır, başı dumanlı Zəncanın, Savalanın qoynunda gəzir, Təbrizin, Ərdəbilin küçələrində, meydanlarında dolaşır, o biri tərəfdən də doğma bacı və qardaşlarının faciəsinin, ağır həyat tərzinin şahidi olur, yetim uşaqların saralıb solduğunu görür və bütün bunlar onun vətəndaş-şair qəlbinə ağırdır:

*Qədrini ayrılıq çəkənlər bilər,
Hicranda göz yaş tökənlər bilər,
Ömrünə qaranlıq çökənlər bilər,
Bağından gül-çiçək dərdim, Təbrizim!
Yenə təzələndi dərdim, Təbrizim!*

Süleyman Rüstəmin cənub mövzusunda

yazdığı bütün şeirləri gözəl və təsirlidir, təkca ona görə yox ki, bu şeirlərdə parçalanmış bir məmləkətin harayı eşidilir. Həm də ona görə ki, o vətən gözəlliklərinə poetik abidələr yaradır. Şair torpaqların yol boyunca düzülən söyüdlərindən, igidlərindən ilham alır:

*Nə qəşəngdir yol boyunca söyüdlər,
Söyüdlərin kölgəsində igidlər,
Babalardan dənizəyirlər öyüdlər,
Coşub damarlarda qanı, Təbrizim,
Yoxdur bu mərdlərin sanı, Təbrizim!*

Şair Sərabı, Ovqanı, Təbrizi, Ərdəbili, Marağanı vəsf edərək vətən torpağı olduğunu misralarla, poetik duyumu ilə poeziya tarixinin səhifələrinə möhürləyib. O, Təbrizin gözəlliyini daha çox təhrif etsə də, geniş mənada Vətəninin tərənnümü edir:

*Ağlasan ağlaram, gülsən gülərəm,
Yaşasan yaşaram, ölsən ölərəm,
Varımı səninlə yarı bölərəm,
Gəl bir də üzündən öpüm, Təbrizim!
Başına gül-çiçək səpim, Təbrizim!*

Şair "Təbrizim" şeirində milli mənsubluğunu önə çəkir, Azərbaycan tarixinə poetik baxış sərgiləyir, insanı, onun iç dünyasını qələmə alır, azadlığın xəyalını qurur. Xalqın ən böyük dərdi olan Vətəninin bir gün birləşəcəyinə inamını ifadə edir. Vüsal və birlik mahnısı kimi səslənən "Təbrizim" şeiri ikiyə bölünmüş Vətəni birliyə çağıran haraydır:

*Sənin çiçəyinə, güllünə qurban!
Mənə qardaş deyən dilinə qurban!
Vətəninə qurban, elinə qurban!
Baxdıqca hüsnünə doymayıb gözüm
Təbrizim, Təbrizim, gözəl Təbrizim!*

Zümrüd QURBANQIZI,
"Respublika".